

Indholdsfortegnelse

1. Brugte forkortelser	2
2. Indledning	2
2.1. Problemformulering	2
2.2. Problem	2
2.3. Metode og fremgangsmåde	3
2.4. Præmisser	3
3. Eksegetiske analyser	3
3.1. Baggrund for befalingen	3
3.2. Eksegese af Deut 7,1-6.....	5
3.2.1. Oversættelse	5
3.2.2. Detailanalyse	6
3.3. Diskussion af forholdet mellem udslættelse og fordrivelse	7
3.4. Diskussion af kanaanæernes mulighed for at tilslutte sig israelitterne	8
3.5. Diskussion af kanaanæernes synd ud fra bibelsk materiale	9
3.6. Analyse af חרם	9
3.6.1. חרם i Pentateuken.....	9
3.6.2. Copan om חרם.....	10
3.6.3. Er חרם et offer til Gud for sejr?	11
3.6.4. Andre forståelser af חרם?.....	12
3.6.5. Sammenfatning om חרם.....	12
3.7. Delkonklusion	13
4. Kanaanæernes synd og skyld	13
5. Guds billedet i Pentateuken.....	15
6. Skabelsestanken om mennesket	18

7. Hvorfor er Gud imod kanaanæernes synd?.....	19
8. Er gudsbilledet sammenhængende?	20
9. Blev kanaanæerne advaret?.....	21
10. Vurdering og konklusion	23
11. Abstract	24
12. Bibliografi	25
13. Pensum.....	26

1. Brugte forkortelser

GT – Det Gamle Testamente

NT – Det Nye Testamente

DO92 – Dansk autoriseret oversættelse 1992

KJV – King James Version

NASB – New American Standard Bible

NIV – New International version

2. Indledning

2.1. Problemformulering

Kan den Gud, som befaler Israel at udrydde kanaanæerne, være kærlig, omsorgsfuld og sen til vrede?

2.2. Problem

I dag er der en ihærdig fordømmelse af Islam og hellig krig. Religionskritikere er ikke sene til at anklage Gud i GT som værende alt andet end kærlig. Særligt er det Guds befaling til israelitterne om, at de skal udrydde de kanaanæiske folkeslag, der er anstøds punktet, og det bliver sammenlignet med

Islam og jihad. Det er ikke kun religionskritikere, der er blevet opmærksomme på problematikken, også flere kristne anfægtes af gudsbilledet. Kristne apologeter forsøger på forskellig vis, at forsvare den befaling Gud giver.

2.3. Metode og fremgangsmåde

Denne opgave vil tage udgangspunkt i en eksegetisk fremstilling af kanaanæerne og israelitterne primært ud fra Pentateuken. Under denne fremstilling vil jeg fremhæve relevante vers og passager. Særligt vil jeg analysere Deut 7,1-6, som er et af de steder, Gud befaler at udrydde kanaanæerne. Jeg vil løbende analysere nogle af Copans argumenter. Jeg vil dernæst analysere, hvilket liv kanaanæerne kan forventes at leve ud fra deres mytologi. Efterfølgende vil jeg diskutere, om gudsbilledet i Pentateuken er kærligt, omsorgsfuldt og sent til vrede. I de sidste diskussioner vil jeg forsøge at argumentere for, at det er på grund af Guds kærlighed, at han giver befalingen. Til sidst vil jeg vurdere opgavens løsningsforslag.

2.4. Præmisser

Igennem denne opgave vil jeg omtale de syv kanaanæiske folkeslag som 'kanaanæerne'. Jeg vil behandle Pentateuken som skrevet eller inspireret af Moses. Jeg vil ligeledes se på Josvas bog som skrevet eller inspireret af Josva. Det betyder, at Starks væsentligste kritik af Copan, falder uden for denne opgaves omfang, da det omhandler kildekritik af Pentateuken og Josvas bog. Mit anliggende er at se på Guds moralske væsen ud fra narrativen om israelitterne og kanaanæerne. Derfor falder kildekritikken uden for denne opgave. Copan og Stark diskuterer, om definitionen folkemord passer i denne kontekst. Denne diskussion gør intet, for at befalingen bliver mere eller mindre retfærdig. Jeg vil forudsætte, at der er situationer, hvor det er retfærdigt at føre krig eller på anden måde at dræbe mennesker.

3. Eksegetiske analyser

3.1. Baggrund for befalingen

Kanaanæernes historie begynder ved Noa. Noa forbander Kanaan, i stedet for Kam som syndede. Ross argumenterer, at Kanaan viser sig som Kams søn gennem sine handlinger. (Ross 1980, 225)

Ligheden mellem Kam og Kanaan ligger i deres synd. Allerede her identificeres Kanaan med seksuel syndighed, hvilket er årsagen til forbandelsen. (Ross 1980) Videre i Gen 12,7 bliver Abraham¹ lovet, at hans efterkommere skulle få Kanaans land. Et løfte som bliver gentaget i Gen 13,15; 15,18; 17,8; 26,3, og som senere gentages til israelitterne i Ex 12,25, Num 34,2 og Deut 9,5. I Gen 15,13-21 specificeres omstændighederne og årsagerne til løftet. Abraham får at vide, at hans efterkommere skal være i fremmed land i 400 år. Kanaanæernes synd nævnes for første gang i Pentateuken i Gen 15,16.

Først i det fjerde slægtled skal de vende tilbage hertil, for målet for amoritternes synd er endnu ikke fuldt.«

Af andre steder kan nævnes fx Ex 34,12ff; Deut 9,4-5; 12,2-3, særligt interessant er Lev 18,24-30. Versene følger et afsnit af primært seksuelle forbud, og umiddelbart referer kanaanæernes vederstyggeligheder til brud med disse forbud. (Harrison 1980) Flere kommentatorer bruger disse vers til at retfærdiggøre, at israelitterne skal dræbe alle kanaanæerne, denne diskussion vil jeg komme ind på under afsnit 3.5 og 7. Henry argumenterer for, at en retfærdig Gud må have en rimelig sammenhæng mellem skylden og straffen. Han fortsætter med fire punkter: 1. De, der fortsætter forhærdelse ved onde handlinger, bygger vrede op mod dem selv. 2. Forskellige får målet for synd fyldt hurtigere eller langsommere, for amoritterne gik det langsomt. 3. Årsagen til ondes velstand er, at deres mål endnu ikke er fyldt. 4. Gud lagrer forældres synd på deres børn. (Henry 2009) Går man nogle generationer tilbage, vil seksualiteten i dag være moralsk forkasteligt. Hvis det er den almindelige proces, bliver kanaanæernes skyld større for hver generation. Ud fra denne tankegang overgår børnenes synd forældrenes, i stedet for at forældrenes synd bliver lagret på børnene.

I Ex 15,14 synger israelitterne sejrssang over egypterne. Sejren får folkeslag til at frygte Israel, ligesom Rahab fortæller i Jos 2,11. Denne frygt bruges af fx Copan til at forsvare, at kanaanæerne havde et valg. (Copan 2011, 162) De kendte Guds styrke, og havde muligheden for at tilslutte sig israelitterne. Det bliver nærmere bearbejdet i afsnit 3.4 og 9. Videre i Exodus 23,20ff bliver israelitterne formanet til at adlyde Guds bud. Gør de det, vil Gud udslutte² kanaanæerne. I de følgende vers ændres løftet til at drive kanaanæerne bort. Fordrivelsen vil ske lidt efter lidt, og kanaanæerne må ikke blive boende i landet for, at de ikke skal lære israelitterne at synde mod Gud. Der findes tre temaer i disse 13 vers. Det første er, at Gud udslutter kanaanæerne. Det svarer til Guds løfte om at føre krigen. (Deut

¹ Abraham hedder på dette tidspunkt Abram, men jeg har valgt gennem hele opgaven at bruge 'Abraham'.

² alternativ oversættelse: 'skjule'

3,22) Tydeligere ses det i Deut 31,3, hvor Gud vil udrydde kanaanæerne. Det andet tema er, at Gud vil fordrive kanaanæerne foran israelitterne. Det tema bliver nævnt i Deut 9,4-5 og 7,22, hvor det bliver understreget, at det skal ske lidt efter lidt. Det tredje tema er, at kanaanæerne ikke må blive boende.

Som set tidligere vil Gud udrydde kanaanæerne, eller fordrive dem. Blandt andet i Deut 7 ændres Guds løfter til befalinger. Befalingerne bliver belyst i Jos 16,10; 17,13 og Dom 1,27-35 ”De fordrev dem ikke”. Kommentaren minder lidt om kommentarerne i konge og krønikebøgerne, ”men offerhøjene forsvandt ikke”. Kommentaren har en fordømmende tone. Dommer 2,2f lægger et ekstra lag på spørgsmålet om fordømmelse, se afsnit 3.4.

Landet, som israelitterne skulle bo i, strækker sig fra Det Røde Hav til Eufrat og Middelhavet. (Gen 15,18; Ex 23,31; Josv 1,4) Det kan diskuteres om det nogensinde blev tilfældet, Davidsriget havde dog omtrent disse proportioner. (Kidner 2008, Gen 15,18) Til denne gennemgang mangler Deut 7,1-6 og 20,16-18.

3.2. Eksegese af Deut 7,1-6

3.2.1. Oversættelse

Oversættelsen vil tage udgangspunkt i DO92. Til denne oversættelse vil jeg diskutere ord, vendinger og oversættelser.

v.1 לְרִשְׁתָּהּ er oversat med ’erobre’, selve ordet oversættes bedst med besidde eller arve. Besiddelsen er ofte med magt, hvor erobre kan bruges som oversættelse, men sprogligt kan det både oversættes med besidde eller arve fredeligt.

v.2 וְהִכִּיתָם er oversat med ’besejre’. Oversættelsen er at slå eller tilføje nederlag. Den første oversættelsestype er ifølge BDB at slå ikke dødbringende. (Brown 1907) Det kan oversættes mere voldsomt, som at besejre og dræbe.

וְהִתְחַרְתָּם er oversat med ’lægge band på’. En infinitiv foran et verbum af samme ord, laver en emfatisk konstruktion. Hvilket DO92 ikke har med i sin oversættelse. Det bliver i KJV oversat med aldeles destruere, og i NIV destruere fuldstændigt, hvor emfasen ligger i aldeles og fuldstændigt. Umiddelbart ville jeg oversætte med virkelig hellige (til Gud). חַרְתָּ bliver nærmere diskuteret i afsnit 3.6. Efter חַרְתָּ indsætter NASB ’endvidere’, hvilket der ikke er skriftligt belæg for.

Efterfølgende i vers 2 og hele 3 følger fem אָל + jiqtol, hvilket er en konstruktion af det kraftigste forbud.

v.4 Er løst oversat i DO92, derfor oversætter jeg hele dette vers: Fordi din søn vil vende sig bort (jiqtol) fra at følge mig, og han tjener (qatal) andre guder. Vil Jahves vrede brænde (qatal) mod jer, og du vil hurtigt blive destrueret (qatal). Brugen af qatal og jiqtol vil blive diskuteret i detailanalysen afsnit 3.2.2. Her er destrueret et andet ord end אָל.

3.2.2. Detailanalyse

v.1 Jahve Israels Gud fører dem selv. Ordlyden minder mere om, at Gud driver kanaanæerne væk, så Israel roligt og fredeligt kan tage landet i besiddelse. Verset slutter af med ”syv folk, der er større og mægtigere end du,” det understreges i Josva og Dommerbogen: ”Da Israelitterne blev de stærkeste...”.

v.2a Indtil nu har Gud været handlende. Gud overgiver kanaanæerne til israelitterne, og de besejrer dem. Dernæst skal de virkelig hellige dem til Gud. Bemærk, at det er israelitterne, som er handlende. I konteksten med vers 1, er dem, som israelitterne besejrer, formentlig kanaanæerne. Ikke desto mindre kan man argumentere for, at det kun er de besejrede (krigerne), som virkelig skal helliges til Gud.

v.2b-3 Disse fem konstruktioner fremstiller Copan, som argument for, at der var kanaanæere i landet, efter israelitterne havde helliget dem til Gud. Det gør han ved at bruge NASB's oversættelse. (Copan 2011, 172) En forståelse som Wiseman også har. (Wiseman 2008) Henry argumenterer for, at israelitterne skal destruere kanaanæerne i stedet for at indgå en pagt med dem. Han fortsætter med, at for dem, der slipper bort, gælder disse love. (Henry 2009) Lilley har samme forståelse som Henry. (Lilley 1993, 174) Copan introducerer et begreb: 'case law'. Det er en type lov, som er givet, fordi israelitterne ikke kan leve op til det perfekte. Jeg finder, at den bedste eksegese er, at forbuddene er en 'case law'. Forbuddene er primært om de kanaanæere, som flygtede fra landet. Dernæst omhandler forbuddene også, hvis israelitterne mod befalingen lod nogen leve. Forbuddene bliver brugt som argumentation for, at israelitterne ikke virkelig skulle hellige alle kanaanæerne. Det ser jeg ingen eksegetisk grund til. De to første forbud taler netop for, at israelitterne skulle destruere alle kanaanæerne i landet.

v.4 Begrundelsen for forbuddene er, at kanaanæerne ikke skal lære israelitterne deres gudsyndelse. Ser man israelitternes historie i dommerbogen og op gennem kongetiden, er begrundelsen ikke overraskende. Israelitterne viser at have svært ved at holde sig fra afgudsdyrkelse. ”De vil vende sig fra

Gud”, er i jiqtol. Det er altså ikke noget, der er sikkert. Herrens vrede vil flamme op, og han vil udrydde dem, hvis de vender sig fra Gud. Verberne er i qatal, og betegner det sikre. Hvis israelitterne slutter pagt med kanaanæerne, vil de med stor sandsynlighed lære af kanaanæernes gudsyndelse. Gør de det, vil Guds vrede med sikkerhed flamme op mod dem.

v.5 De får at vide, at al afgudsdyrkelsen skal fjernes. Befalingen bliver yderligere understreget i Deut 20,18, den er for, at israelitterne ikke lærer de afskyelige ting i kanaanæernes gudetilbedelse.

v.6 Israelitterne er hellige, ikke på grund af dem selv, men på grund af at Gud udvalgte dem. Hellighed er en attribut til Gud, som understreger, at Gud forpligter sig på sine løfter og at øve retfærdighed. Når israelitterne kaldes hellige, er de forpligtet på Gud. (Gentry 2013, 410)

3.3. Diskussion af forholdet mellem udslettelse og fordrivelse

Skulle kanaanæerne fordrives eller udslettes? I de indledende løfter til Abraham og hans efterkommere, får Abraham og hans efterkommere kun at vide, at de skal bo i landet. Ud fra Gen 15,16-21 er det også svært at sige mere om besiddelsen. Der er en tilsyneladende lighed mellem udrydde og fordrive. Deut 31,3a

Herren din Gud vil selv rykke over i spidsen for dig og udrydde disse folk foran dig, så du får dem fordrevet.

Fordrevet er samme ord som i Deut 7,1, som bedre oversættes med enten erobre eller besidde. Det eneste sted i Pentateuken israelitterne får befalingen om at fordrive kanaanæerne, er i Ex 23,31. En del steder siger Gud, at han vil drive kanaanæerne bort foran dem. Hyppigst får israelitterne befalingen וָיָרָד (erobre/besidde). Det centrale er, at israelitterne tager landet i besiddelse. Når de tager landet i besiddelse, er der en række ting, de skal gøre. For det første skal de hellige alt til Gud (הָרַם), og for det andet skal de destruere alle steder til afgudsdyrkelse.

Ville Gud udslette eller fordrive kanaanæerne? Deut 31,3 er vanskeligt, for Gud vil udrydde kanaanæerne, så israelitterne med magt tager landet i besiddelse. Ex 23,27 beskriver, hvad der rent faktisk sker. Det er ikke noget problem for Gud, at han bruger israelitterne som redskab til, at han udrydder kanaanæerne. Når Gud lover at udrydde kanaanæerne, bliver løftet identisk med det nye løfte, at Gud overgiver kanaanæerne til israelitterne.

Det centrale i denne diskussion er, at israelitterne skal tage landet i besiddelse. Når de gør det, skal israelitterne hellige alt i landet til Gud (אֱלֹהִים) og destruere al afgudsdyrkelse. Gud vil selv overgive kanaanæerne til israelitterne, så de bliver redskabet til opfyldelsen af hans løfte om udslettelse. Fordrivelsen virker som Guds primære gerning. Den kommer til udtryk ved kanaanæernes frygt for Gud og israelitterne, så de flygter fra landet. Samtidig virker det sandsynligt, at Gud bruger israelitterne som sit redskab til at fordrive kanaanæerne.

3.4. Diskussion af kanaanæernes mulighed for at tilslutte sig israelitterne

Nogle apologeter forsvare befoalingen med, at kanaanæerne til alle tider havde mulighed for, at tilslutte sig israelitterne. Det gør de ud fra to historier: Rahab (Josv 2) og hivvitterne (Josv 9). Rahab og hendes familie bliver assimileret ind i Israel. Josva aldrig have indgået pagt med hivvitterne, hvis ikke de løj over for ham. Israelitterne får flere gange at vide, at de ikke må slutte pagt med kanaanæerne (fx Ex 23,32; Deut 7,2). Copan argumenterer for, at alt afhænger af, om man slutter sig til Guds pagt med Israel eller ej. (Copan 2011, 164) Som vi så i eksegese til Deut 7,4, er begrundelsen, at israelitterne ikke skal lære afgudsdyrkelse. Enhver som slutter sig til Guds pagt med Israel, bliver ikke umiddelbart fordømt. I dommerbogen 2,2-3 findes det sted, hvor israelitterne tydeligst bliver fordømt for, ikke at udslette/fordrive kanaanæerne:

... og I må ikke slutte pagt med dette lands indbyggere; deres altre skal I rive ned. Men I adlød mig ikke. Hvad har I dog gjort! Derfor siger jeg nu: Jeg vil ikke drive dem bort foran jer. De skal være en pisk over ryggen på jer, og deres guder skal være en snare for jer.«

I Cundalls eksegese af disse vers er hans første pointe, at israelitterne er ulydige over for Gud. Han fortsætter sin argumentation med, at konsekvensen af ulydigheden bliver afgudsdyrkelse. Til sidst pointerer han, at kanaanæerne bliver assimileret med israelitterne. Den langsomme assimilation gjorde, at kanaanæernes kultur gennemsyrede Israels lovpagt og kultur. (Cundall 2008)

Den foreløbige konklusion er, at israelitterne ikke må slutte pagt med kanaanæerne. Men de må godt modtage mennesker, der ønsker at blive en del af Guds pagt med dem. Når man bliver en del af pagten, så indebærer det, at man lægger sin gamle kultur og sine guder bag sig.

3.5. Diskussion af kanaanæernes synd ud fra bibelsk materiale

I Gen 15,16 får vi at vide, at målet for amoritternes synd endnu ikke er fuldt. I Ex 34,12ff er fokuset primært rettet mod afgudsdyrkelse. Guds pagt med Israel minder mest af alt om en ægteskabspagt, når Israel tilbeder andre guder, begår de utroskab mod Gud. (Copan 2011, 34-36) Copan argumenterer også for, fordi Gud er det højest tænkelige væren, er han værdig til tilbedelse. (Copan 2011, 28) De afguder vi primært hører om i bibelen er Ba'alerne. Læser vi i Hos 4,13-14, var kultisk hor en anerkendt del i deres tilbedelse. Deut 12,4 udtrykker klart, at israelitterne ikke må dyrke Herren, ligesom kanaanæerne dyrker deres guder. Pentateuken omtaler, at israelitterne ikke må ofre deres børn til Molok. (Lev 18,21) Resten af Lev 18 er en seksualmoral, som konkluderer i vers 24, at kanaanæerne har gjort sig urene med disse ting. Ligeledes står der i Deut 18,9-13, hvad kanaanæerne gør. I denne passage bliver kanaanæerne fordømt for to ting. For det første lader de deres børn gå igennem ilden. For det andet driver de trolddom og tyder tegn.

Vi kan konstatere, at Bibelen anklager kanaanæerne for afgudsdyrkelse, hvilket ikke adskiller dem fra andre befolkninger. Kanaanæerne bliver videre anklaget for at have en perverteret seksualmoral. Samt tyder det på, at de enten ofrer deres børn, eller lader dem gå igennem ilden. I GT bliver det, at gå igennem ilden forbundet med Molok. Men den konkrete praksis er ikke kendt. (Wiseman 2008, Deut 13,10) Til sidst dyrker de trolddom, og søger råd hos åndemanere og spådomskunstnere.

3.6. Analyse af חרם

3.6.1. חרם i Pentateuken

חרם er fundet 13 gange i 10 vers i Pentateuken og yderligere 14 gange i Josvas bog. Ud over disse verber, forekommer חרם også i substantiver. חרם forekommer ikke i Genesis og kun én gang i Exodus. I Exodus 22,19 er חרם brugt som straffen for den, der dyrker andre guder end Jahve. I Leviticus 27,21ff forekommer חרם både som verbum og substantiv. V. 28-29 omtaler, hvad der skal ske med, det der ligger under חרם.

Alt, hvad der er lagt band på, er højhelligt og tilhører Herren. Intet menneske, der er lagt band på, kan frikøbes. Det skal lide døden.

Det giver den første klarhed om חרם. For alle mennesker, som bliver erklæret under חרם, skal lide døden. På nuværende tidspunkt har חרם ikke noget med krigsførelse at gøre. Videre i Numericus 18,14 siger Gud til præsterne, at alt, der ligger under חרם, tilfalder dem. I 21,2 beder israelitterne Gud om at overgive deres fjender til dem, så vil de underlægge dem חרם, hvilket Gud accepterer. Dette er det første sted, at חרם forekommer i forbindelse med krig. Til sidst har Deuteronomium den højeste forekomst af חרם i Pentateuken. I Deut 2,34 bliver חרם brugt i forbindelse med krig, israelitterne lægger byerne under חרם. Der er to ting som er værd at overveje: 1. I modsætning til befalingen i Num 18,14, fordeler israelitterne byttet blandt sig. 2. Normalt plyndrer israelitterne ikke byer, der ligger under חרם. Baker overvejer, om byerne her er anderledes end i Kanaanens land, fordi de ikke har samme kulturelle trussel som i landet. I 7,26 bliver israelitterne formanet, at hvis de plyndrer noget, der er under חרם, vil de også selv komme under חרם. I 13,16 bliver israelitterne advaret om, at de byer der dyrker afguder, kommer under חרם. I 13,16 er der det særlige, at med sværdet skal de lægge band på byen. I de to befalinger om kanaanæerne fremgår det ikke, at de skal øve חרם med sværdet. Israelitterne får befalingen i 7,1-6, at når de besejrer kanaanæerne, da skal israelitterne lægge dem under חרם. I dette vers kan det overvejes, om det kun er de besejrede. Til gengæld får israelitterne at vide i 20,16, at ingen må beholde livet i de overvundne byer, alle i byerne skal lægges under חרם. Denne gennemgang er inspireret af Baker. (Baker 2003, 383-386)

3.6.2. Copan om חרם

Copans første argument om חרם er det samme som vi så under eksegese af Deut 7,2b-3. At forbuddene betyder, at israelitterne ikke skulle udrydde kanaanæerne fuldstændigt. Han argumenterer, at den primære befaling var at udrydde kanaanæernes religion. Copan kommer dernæst ind på Samuels befaling til Saul i 1. Sam 15, hvor han argumenterer for, at Saul bliver fordømt for at tage dyr med tilbage. Copan overvejer ikke om, Saul faktisk dræber alle amalekitterne *i området*. Når de dukker op i narrativen igen, er det nogen, der ikke boede i det område. Videre diskuterer Copan om חרם også inkluderede kvinder og børn. Først inkluderer han Hess, Hess påstand er følgende:

This "ban" required the total destruction of all warriors in the battle and (in some way) the consecration to Yahweh of everything that was captured. (Hess 2008, 25)

Intet sted argumenterer Hess for denne påstand. Ud fra det eksegetiske arbejde, kunne Deut 7,2 tyde på, at **חָרֵם** kun omfattede krigerne. Denne forståelse er meget spekulativ, som vi har set i eksegesen. Copan argumenterer også, at mænd og kvinder er en stereotyp, som ikke kræver, at både mænd og kvinder er til stede. Videre argumenterer han sammen med Hess, at Jeriko og Ai var militære fæstninger uden civile. Det specielle ved de to byer var, at alt i dem kom under **חָרֵם**. Problemet er, at i flere kanaanæiske byer kom befolkningen under **חָרֵם**, hvilket gør denne argumentation irrelevant i min opgave. Han argumenterer for, at **חָרֵם** håber på, at folk slutter sig til Guds pagt. Det passer med min konklusion i afsnit 3.4. Hans vægtigste argument er, at **חָרֵם** er hyperbolsk sprog. Josva gjorde, som Moses befalede ham. (Jos 11,14-15) Læser man Jos frem til kap 11, får man indtryk af, at israelitterne har udryddet alle kanaanæerne. Derfor mener Copan, at det bare er sprogbruget. Hvis **חָרֵם** er hyperbolsk, er der en række overvejelser: Josv 11 stemmer overens med, at Gud vil fordrive kanaanæerne langsomt. Josva førte krig efter Moses' befaling, men han så ikke besiddelsen til ende. Områderne i Jos 11,16-23 er forskellige fra dem i 13,1-7, som mangler at blive erobret. De er også forskellige fra dem i Dom 1,27-36 som ikke bliver erobret. I Dom 2,2 bliver israelitterne fordømt, for ikke at have udryddet kanaanæerne. (Copan 2011, 169-185) Copans argumentation mangler eksegetisk fundering.

3.6.3. Er **חָרֵם** et offer til Gud for sejr?

Wiseman argumenterer i sin eksegese af Deut 7,2 for, at plyndringsrov, som blev ofret til Jahve til ødelæggelse, var kendt som **חָרֵם**. (Wiseman 2008) Det tager formentligt sit udgangspunkt i Num 21,2.

»Hvis du giver dette folk i min magt, vil jeg lægge band på deres byer.«

Her er betydningen af **חָרֵם** som et offer nærliggende. Der er flere unikke ting ved Num 21,2, for det første foreslår israelitterne selv **חָרֵם**. For det andet kender vi ikke nogen begrundelse for **חָרֵם**.

Hess bruger Nidditch forståelse for **חָרֵם**, som påpeger, at den generelle forståelse er en retfærdig dom mod synden. (Hess 2008, 25) **חָרֵם** bliver umiddelbart brugt i to sammenhænge. Når israelitterne lægger noget under **חָרֵם**, og når Gud befaler **חָרֵם** over nogen, typisk fordi de dyrker afguder. Når noget kommer under **חָרֵם**, betyder det, at det tilhører Gud. Det, der tilhører Gud, skal lide døden. (Lev

27,28b-29) Når man dyrker afguder, og bliver fundet skyldig i det, tilhører man Gud. (Ex 22,19) Derfor kommer noget under **הרם**, enten ved at man selv lover det til Gud, eller fordi man dyrker afguder.

3.6.4. Andre forståelser af **הרם**?

Yair Hoffman indleder med, at mange har forsøgt at give en fortolkning af **הרם** for, at det bliver mindre ondt. Hoffman mener lovgivningen om kanaanæerne, ikke har udløbsdato. Hoffman argumenterer for den venlige attitude, som Deuteronomium mange steder har overfor fremmede. Han mener, at Deut 12,29-30 viser, at kanaanæerne fortsat ville bo i landet. Det baserer han på v. 30

»Hvordan dyrkede disse folk deres guder? Jeg vil gøre det samme.«

De to verber står begge i *jiqtol*, hvilket vil lede en til at tro, at de skal oversættes i samme tid. (Hoffman 1999, 199) Et alternativt kan være, at begge spørgsmål forstås som usikre. Den ene er usikker i fortiden, den anden er det i fremtiden. Han bringer også dobbeltheden frem i Jos 11 kontra 13. (Hoffman 1999, 200) Resten af Hoffmans argumentation går på, hvornår **הרם** passagerne blev skrevet. Lilley pointerer, at **הרם** ikke omfatter afgudsbilleder og statuer, de skal destrueres ikke helliges. Kun ting, dyr og mennesker kan helliges. (Lilley 1993, 176)

3.6.5. Sammenfatning om **הרם**

הרם oversættes umiddelbart bedst med 'at hellige noget'. Betydningen strækker sig fra, at man selv helliger noget til Gud, til at Gud befaler israelitterne at hellige indbyggerne i Kanaans land, til at man selv gør noget for at komme under **הרם**. Derfor kan **הרם** ligne, at man ofrer til Gud, hvor det nærmere er, at Gud overtager ejerskab af det helligede. Hoffman pointerer, at befalingen var endegyldig, hvilket giver kraftige associationer til Jihad i dag. Man kan dog overveje, om Dom 2,3 annullerer befalingen. Jeg har argumenteret for en voldsommere forståelse af **הרם** end Copan, fordi jeg ikke fandt noget tvingende argument for, at israelitterne ikke virkelig skulle udrydde alle kanaanæerne. Jeg har argumenteret for, at der ikke er noget eksegetisk problem i, at Josva gør alt, hvad Moses befalede ham, og at der var kanaanæere tilbage i landet.

3.7. Delkonklusion

Jeg har i dette hovedafsnit undersøgt konteksten for befalingen om ׀רר. Den primære befaling, israelitterne får, er at tage landet i besiddelse. Den sekundære er, at alle der ikke flygter, kommer under ׀רר. Jeg har set, at Gud vil overgive kanaanæerne til israelitterne, og han vil bruge israelitterne til at fordrive dem. Videre har jeg diskuteret, at kanaanæerne havde mulighed for at slutte fred med israelitterne. Hvis kanaanæerne benægtede deres guder, og gik ind under Guds pagt med Israel, ville det umiddelbart tillades dem. Kanaanæernes synd omfattede primært deres seksualmoral og afgudsdyrkelse ud fra Bibelen. Til sidst har jeg diskuteret ׀רר. Hvordan alt, hvad der tilhører Gud, skal lide døden. Jeg har vist i Deut 7,2, at ׀רר kan argumenteres for kun at omfatte krigerne. Men det er mere sandsynligt, at de besejrede henviser til kanaanæerne i byerne, som 20,16-17 beskriver.

4. Kanaanæernes synd og skyld

Hillers stiller i sin indledning spørgsmål ved, hvorfor størstedelen, der arbejder med kanaanæisk religion, er kristne. (Hillers 1985, 253) Det er nemt at se, hvorfor kristne har interesse i at forstå kanaanæisk religion ondere, end den var.

Clay Jones første argument går på, at hvis man er polyteist, kan man ikke sige om guder, at de ikke findes. Han fortsætter med, at man kan tro på modsigende guder og usandheder samt kalde 'unaturlig' for 'naturlig'. (Jones 2009, 56) Man kan forestille sig, at det er sandt om nogle polyteistiske religioner. Men jeg mener ikke, at Jones kan gøre det til en absolut regel ved polyteistiske religioner.

Ifølge Copan følger ens livsstil de guder, som man tilbeder. (Copan 2011, 159) Spørgsmålet er, hvad følger faktisk? Det følger, at man i tilfælde af lovgivende guder forsøger at følge lovgivningen. De lovgivende guder forekommer hyppigst i monoteistiske trosretninger. Det følger, at mytologi og samfund influerer hinanden. Enten vil mytologi gøre handlinger acceptable eller uacceptable i samfundet. Eller også vil samfundet gøre handlinger acceptable ved at vise, at det sker i mytologien. Hvis Ba'al blev udstødt eller frygtet af de andre guder, da han overvandt El, ville det vise, at handlingen var uacceptabel. (Jones 2009, 56) Da de kanaanæiske guder ikke er lovgivende guder, vil det, som guderne gør blive eller være acceptabelt. Videre giver Jones flere eksempler på, hvordan guderne handler. Det første eksempel er, at en af Ba'als søstre vil have sex med Ba'al. El giver Ba'al det råd, at han skal have sex med hende for at ydmyge hende. Ifølge Jones bliver man straffet med døden eller

forvist ved incest frem til ca. 1400 f.Kr.³ (Jones 2009, 57) El opfordrer til at ydmyge Ba'als søster. Det virker som om, han har glæde i at se sine børn kæmpe mod hinanden. Sex bliver ikke nydelse imellem ægtefolk⁴, men det bliver Ba'als redskab til at ydmyge sin søster uden noget moralsk dilemma. Jones fortsætter sin argumentation med, at i Egypten betød en drøm om sex med sin mor eller søster noget positivt, i modsætning til med en kvinde. (Jones 2009, 58) Hillers kritik af de kristne må her overvejes, for det er ikke en selvfølge, at egyptisk og kanaanæisk drømmetydning er ens.

Kanaanæisk religion var ifølge Copan en frugtbarhedsreligion. Han postulerer, at seksuelle handlinger ville opfordre Ba'al til mere sex, hvilket ville give mere livgivende regn. (Copan 2011, 159) Jones argumenterer ikke for denne kultiske forståelse. Han fremlægger, at havde man sex med en kvinde, hvis liv var helliget til en gudinde, blev man forenet med gudinden selv.

El havde flere gange sex med to kvinder eller gudinder. Mænd måtte have sex med, hvem de ville. Var kvinden ugift var der intet forkert i det, var hun gift, var det forkert over for hendes mand. (Jones 2009, 60) Mændene måtte igennem hele livet have sex med hvem, de kunne komme til. Kvinderne måtte kun have sex med, hvem de ville, indtil de blev gift. Historien med Sodoma og Gomorra i Gen 18-19 bekræfter også dette. Her samles alle mændene uden for Lot, for at voldtage de besøgende eller Lots døtre.

Jones inddrager Plutarch, som beskriver, at det ikke kun var babyer i Karthago, der blev ofret. Igen sætter Jones lighedstegn mellem forskellige civilisationer. I Karthago ofrede de børn op til 4-års alderen til Molok. Kleitarchos beskriver, at kanaanæerne havde et foretagende, som virkelig skulle lykkes, ofrede de et barn. (Jones 2009 61-62) Flere kilder bekræfter, at børneofringer fandt sted i Kanaans land. Om Jones har ret, når han intensiverer problemet, ved at børn op til 4-års alderen blev ofret, er mere tvivlsomt. Videre gør Jones opmærksom på, at der ikke er meget ugaritisk skriftligt om homoseksualitet. Han henviser i stedet til tekster fra Mesopotamien. 700 år senere i Babylon findes både positive og negative varsler i forbindelse med homoseksualitet. (Jones 2009 63-64) Om kanaanæerne udlevede homoseksualitet, kan vi ikke ud fra Jones argumentation udtale os om.

Det sidste store afsnit, Jones har, er om sex med dyr. Han indleder afsnittet med en hittitisk lov, som siger, at der er ingen straf for seksuel omgang med en hest eller et muldyr. Dette lempes til at omfatte flere dyr omkring 1400 f.Kr. Det er overraskende, at Copan ikke har disse lempelser med. Jones

³ 1400 f.Kr. svarer til den gamle indvandningsdatering. Kathleen M. Kenyon argumenterer arkæologisk for, at Jeriko fandtes frem til omkring 1400 f.Kr.. Til at understøtte dette findes Armanabrevene, som ifølge den høje egyptiske kronologi er fra 1385-1362. De beskriver nogle som overfalder, brænder og slår ihjel.

⁴ Se afsnit 6

citerer et ugaritisk digt om Ba'al, der har sex med en ko. Han postulerer ud fra Hoffner, at der ikke var straf for sex med dyr i resten af oldtidens Mellemøsten. Han inddrager endnu engang ritualer og digte fra Mesopotamien. Han vender dernæst tilbage til den egyptiske drømmebog og pointerer, at hvis en kvinde drømmer om sin mand, er det et skidt tegn. Drømmebogen indeholder næsten alle typer dyr. Det viser, at egypterne fantaserer om alt, der har en puls. Jones argumenterer for, at dyrene skal dræbes, fordi de har haft seksuel omgang med mennesker. Ellers ville dyrene fortsat forsøge at have seksuel omgang med mennesker. (Jones 2009 64-66) En stor del af Jones' argumentation er fra citater og udledninger fra omkringliggende lande og tidspunkter. Det betyder, at store dele af hans argumentation er svag. Hans argument ud fra den hittitiske lovgivning bruger Copan også. (Copan 2011, 109) Ba'als seksuelle handling med en ko er et acceptabelt argument, såfremt der er sammenhæng mellem deres livsførelse og deres mytologi.

Det kan være svært at konkludere, hvordan kanaanæerne har levet ud fra deres mytologi. Nogle af Jones' argumenter virker dog sandsynlige. Det virker som en sandsynlig konklusion, at mytologien og samfundet står i nær relation. Ba'als opgør med sin far El, viser en narcissistisk tilgang til livet. Hans seksuelle relationer med sine søstre gør incest acceptabelt og fjerner fokus fra det, som Gud har skabt sex til at være, se afsnit 6. Ligeledes er deres love inden for utroskab meget åbne. Konklusionen virker så langt sikker. Der findes kun lidt litteratur om homoseksualitet, og det er primært fra ikke-kanaanæiske kilder. Ud fra deres seksualmoral virker det sandsynligt, at det foregik, men uden entydigt argument kommer tvivlen kanaanæerne til gode. Sex med dyr var straffrit i forhold til heste og muldyr. Det virker ikke usandsynligt, at sex med andre dyr i løbet af årene blev tilladt. Børneofringer skete med al sandsynlighed. Ud fra Kleitarchos virker det som et ekstra godt offer til guden, dermed var det ikke bare vanskabte børn, som blev ofret.

5. Guds billedet i Pentateuken

Er guds billedet i Pentateuken kærligt, omsorgsfuldt, og er Gud sen til vrede? I denne diskussion vil jeg komme ind omkring mange store eksegetiske diskussioner. Jeg vil ikke diskutere flere eksegetiske udlægninger i de forskellige vers, jeg vil blot redegøre for mit eget eksegetiske syn.

Pentateuken begynder med skabelses- og syndefaldsberetningen. Disse beretninger rummer flere aspekter af Gud. Skaberværket var tiltænkt at være uden rovdyr. (Gen 1,30) Skaberværket var godt. (Gen 1,31) Personligt tror jeg, at det betyder, at hele skaberværket var tiltænkt at være uden død. Dette står i kontrast til William Lane Craig, som ikke kan forestille sig en verden uden animalsk død.

Døden er så virkelig i vores livsforståelse, at liv uden død er uden for vores forståelsesevne. Ikke desto mindre tror jeg, at det var den verden Gud skabte. Dermed er Guds tanke en verden uden smerte, savn og død. Beretningen fortsætter med en beskyttelse af mennesket. Gud ønskede to ting, at være sammen med mennesket, og at det skulle bruge hver syvende dag på at hvile. Gud bekymrer sig for mennesket. (2,18)

Da Kain havde dræbt Abel, dræber Gud ikke Kain, men straffer ham. Det, sammen med forvisningen fra Edens have, indleder tanken om, at synd skal straffes. Syndflodsberetningen indledes med, at menneskers levetid skal være 120 år. Det finder jeg som et tegn på Guds omsorg af tre grunde. 1. Jorden ville blive overbefolket. 2. Vi er skabt til at være sammen med Gud fysisk efter døden. 3. Jeg tror, at ondskaben udvikler sig langsommere, når menneskene ikke lever så mange år. Det gør jeg, fordi mennesker med ond i sinde ikke har lige så mange år til at såre og skade andre. Menneskenes ondskab var stor. Den beskrives værre end kanaanæernes synd i Gen 6,5. Endnu mere sigende for gudsbilledet er sidste kommentar i vers 6: ”Han [Gud] var bedrøvet.” Gud er bedrøvet over menneskenes ondskab og over nødvendigheden af at starte forfra.

Pointer om gudsbilledet er svære at forstå i beretningen om Babelstårnet. Et problem i beretningen er menneskers hovmod. Et andet problem er, at de er ét folk, og intet de sætter sig for, vil være umuligt. Det betyder at i stedet for at sætte sin lid til Gud, sætter de deres lid til hinanden. Den afhængighed Gud ønsker, at hvert menneske har af ham, får de ikke. Løfterne til Abraham fortæller også om Guds godhed. Der er en løbende progression frem mod 22,18: ”Alle jordens folk skal velsigne sig i dit afkom, ...”. Den første opfyldelse af dette løfte, ser vi i beretningen om Josef. Den anden del af opfyldelsen er Jesus, som kommer ud af Abrahams slægt. Vi ser, at Gud tager sig af hele jorden.

Da Gud møder Moses i den brændende tornebusk, lærer vi om Gud, at han er hellig. (Ex 3,5) Gud har hørt israeliternes klageskrig. (3,7) Guds væsen er at være uafhængigt af noget. (3,14) Gud kender menneskers sind. (3,19) Gud er tålmodig med menneskers tvivl. (4,1-17) Det samme ser vi, ved israeliternes utilfredshed hele vejen fra udfrielsen. Typisk bliver Gud fremstillet utålmodigt af kritikere på baggrund af Num 16-17. Det hører også med til gudsbilledet i Pentateuken, at Gud er hellig. Gør man noget vanhelligt foran Guds ansigt, medfører det døden. (Num 3,4) En lignende episode finder vi i Num 17,6-15, hvor israelitterne spotter Gud. Det er kun fordi, der bliver bedt om soning, at de ikke alle lider døden. Når israelitterne bliver erklæret hellige, betyder det, at de tilhører Gud, hvilket gør israelitterne ekstra ansvarlige for deres handlinger. (Gentry 2013, 406) Ifølge Gentry betyder det, at når Gud er hellig, er han forpligtet på sine løfter og retfærdighed. Guds forpligtelse står i tæt samspil

med Guds ønske om at være sammen med os. (Gentry 2013, 410) På den måde kommer Guds hellighed og kærlighed til at være nært forbundet. Retfærdigheden, Gud har forpligtet sig på, gør, at Gud udsletter synden. Kærligheden gør, at Gud vredes, når nogen skader hans skabning. Samtidig ønsker Gud, at synderne omvender sig til ham. Når Gud straffer synden, er det med en blanding af bedrøvelse, vrede og kærlighed, så israelitterne lærer det gode liv. Aristoteles udformede tre etiske stadier. Først skal israelitterne handle rigtigt for at undgå straf. Dernæst skal de handle rigtigt, fordi Gud siger det, til sidst fordi de indser, at det er til gavn for dem alle. I Num 17,5 bliver straffen til undervisning for resten af israelitterne. Vi ser, at Gud ønsker, israelitterne skal befinde sig på det tredje stadie. Indtil de gør det, skal de lære, at der er konsekvenser ved synden. Når det er sagt, er Gud tålmodig, og bedrøves hver gang, han er nødt til at straffe synden. Hvis israelitterne ikke er ydmyge over for den almægtige gud, som førte dem ud af Egypten, hvordan kan de så være ydmyge over for hinanden?

I afsnit 4 sluttede vi fra gudernes liv til kanaanæernes liv. Har vi en lovgivende gud, må loven fortælle os om guden. De ti bud er de mest kendte bud fra loven. De første bud går på Guds hellighed. De efterfølgende bud går på det gode liv. Det essentielle er respekt for Gud og hinanden. Flere af lovene i Pentateuken går på, hvordan menneskene kan opretholde et godt forhold til Gud, for at ondskaben ikke skal straffes. (fx Lev 4) Flere af lovene omhandler beskyttelse af de svageste i landet. (fx Lev 19,9f) Gud ønsker, at menneskene søger en relation til ham. Ligeledes ønsker Gud, at vi hjælper og beskytter hinanden, se afsnit 6. Der kunne tilføjes mange love til gudsbilledet, love som både understøtter og problematiserer denne gudsforståelse. Alligevel er ovenstående pointer dem, jeg finder centrale i gudsforståelsen.

Gudsbilledet i Pentateuken mangler diskussionen om syndens konsekvens og kanaanæerne, se afsnit 7. En overfladisk gennemgang af Pentateuken viser på en gud med omsorg for israelitterne og alle mennesker. Gud bedrøves over nødvendigheden af at skulle udslette menneskene ved syndfloden. Vi ser en tålmodig og hellig gud. Helligheden kommer til udtryk, ved at Gud forpligter sig på sine løfter og retfærdighed. Et led i forpligtelsen er at lære israelitterne det gode liv. Formålet med lovene er at opretholde en god relation til Gud, og at mennesker lever det gode liv over for hinanden. Israelitternes love er utroligt beskyttende og omsorgsfulde. Pentateuken giver indtryk af, at Gud elsker menneskene. Han har omsorg for alle mennesker, og han har en lang tålmodighed.

6. Skabelsestanken om mennesket

Mennesket bliver for første gang nævnt i Gen 1,26. Der proklamerer Gud, at mennesket skal skabes i sit billede. Mennesket, som ikke er kønsdefineret, er skabt i Guds billede. Reiss præsenterer fire syn på hvordan det, at være skabt i Guds billede kan forstås. De første to forståelser er, at mennesket ligner Gud psykisk og spirituelt. Den tredje forståelse er, at mennesket og Gud skal være sammen. Hvor den sidste forståelse er, at mennesket er Guds billede i verden. (Reiss 2011) Det giver god mening, at mennesket ligner Gud på det psykiske og spirituelle plan, og at mennesket skal være en manifestation af Gud på jorden.⁵

I Gen 2,24-25 står der, at en mand skal forlade sin far og mor for at binde sig til sin hustru. Adam og Eva var nøgne, og de skammede sig ikke. Jesus eksegerer denne tanke i Matt 19. Mennesket i gift stand er ikke længere to men et kød. Det er Gud, som har sammenføjet dem. Sex og ægteskabet er noget, som Gud har opfundet. Paulus eksegerer forholdet mellem mand og kvinde i Ef 5,21ff. Manden skal elske kvinden, ligesom Kristus har elsket kirken. Hvor kvinden skal underordne sig manden, ligesom kirken underordner sig Kristus. Skabelsestanken var, at mand og kvinde skulle leve i et gensidigt forhold. 1. Kor 6,12-20 er måske det eneste sted i Bibelen, hvor utugt ikke blot bliver forbudt, men hvor forbuddet også bliver begrundet. Paulus argumenterer, at i modsætning til mad i maven lever legemet evigt som et af Kristi lemmer. Paulus' primære argument er, at man ikke kan lade være med at involvere sig i en seksuel handling. Douglas Farrow skrev tretten teser om sex og ægteskab. Han skrev, at sex må tage hensyn til det højeste gode, hvilket er nydelse af Gud og af hinanden i Gud. Seksuel intimitet kan kun fuldt ud realiseres og udtrykkes i ægteskabets trofaste ramme mellem mand og kvinde. Dernæst er ægteskabet mellem mand og kvinde nødvendigt, fordi det er institution, som er beregnet til at sætte børn i verden. Derfor bør man støtte den naturlige familie, og modsætte sig alt der underminerer denne. (Farrow 2012, 23-24) En af meningerne med det livslange ægteskab er, at mand og kvinde skal lære kærlighed og hengivenhed. Et vigtigt redskab til læringsprocessen er deres seksuelle forhold. De skal vise kærlighed og hengivenhed over for Gud samt deres børn og andre mennesker. På den måde manifesterer mennesket gudsbilledet på jorden. Ægteskabet, tror jeg, er for at udruste mennesket til efter bedste evne at manifestere gudsbilledet på jorden.

⁵ Mennesket som mand og kvinde i ægteskabets enhed skal manifestere gudsbilledet, som er beskrevet i afsnit 5.

Vi kan altså konstatere, at skabelsestanken med mennesket var, at de skulle ligne Gud. Det skulle de i deres evne til at give kærlighed og hengivenhed. Og de skulle være Guds manifestation på jorden. Gud oprettede ægteskabet, for at give mennesket de bedste muligheder for at være sin manifestation.

7. Hvorfor er Gud imod kanaanæernes synd?

Kanaanæernes synd, som beskrevet i afsnit 4, strider med skabelsestanken, som jeg lige har argumenteret for. Det kristne syn på sex og ægteskab er dog meget omdiskuteret. Derfor vil jeg forsøge at vise, at kanaanæernes samfund var forfærdeligt at leve i uafhængigt af kristen etik.

Ba'al, der overvinder El, er et forbillede for narcissistisk tankegang. Det viser en mangel på respekt over for deres medmennesker, og at kanaanæernes søger at nå deres mål på andres bekostning. Respekt og beskyttelse af den svage er noget af det at være Guds manifestation.

De seksuelle forhold hos kanaanæerne fylder meget. Som vist i afsnit 6, er sex tæt knyttet til ægteskabet. Det er et redskab til at lære kærlighed og hengivenhed samt at binde sig til hinanden. Har man sex uden for ægteskabet, vil man binde sig til en anden. Sex er det sted, hvor hengivenheden og kærligheden rammer sit klimaks. Det udvikler sig gennem ægteskabets trofasthed. Når man binder sig uden for ægteskabet, mangler trofastheden. Det betyder, at kærligheden ikke har den trofaste dimension, som den burde have. Mangler trofastheden, vil man ikke hengive sig, men man vil holde en del af sig selv tilbage. Det udvikler dyriske impulser, særligt begær. Begær vil medføre mere begær og vise sig i narcissisme. Endnu hurtigere vil dette gå, hvis man har sex med et dyr. For har man sex med et dyr, vil ingen kærlighed eller hengivenhed være til stede, kun begæret findes i sådan en handling. Gud har skabt mennesket til at mestre begæret, så mennesket tilsidesætter sig selv for andres skyld. Freud argumenterer for at seksualdriften kan gøre et menneske sygt og narcissistisk. (Falby 2015)

Den sidste ting, som er dokumenteret omkring kanaanæernes livsstil, er børneofringerne. Den praksis udfordrer livet. Gud gav livet, og ingen har ret til at tage det. Ofringerne medfører en frygt i familien. Den perverterer kærligheden mellem mand og kvinde. For Gud giver mennesket i kærligheden og hengivenheden at skabe liv. Det betroede liv skal også opfores i kærlighed og hengivenhed. Det menneske, forældrene burde sætte højest, bliver nu et hjælpemiddel i deres narcissistiske liv.

Vi har konstateret, at Gud ønsker et liv, hvor mennesker elsker og respekterer hinanden. Ba'al viser mod El, at det er ligegyldigt. Når kanaanæerne binder sig til mange forskellige, overgiver de sig til

deres begær. Derfor lærer de ikke den hengivenhed, Gud havde tænkt mellem mand og kvinde. De overgiver sig i højere grad til deres dyriske impulser, hvilket viser sig i narcissisme. Dette går endnu stærkere, når de har sex med dyr. Børneofringerne er der, hvor de mest af alt viser ligegyldighed over for det gode liv. Deres børn som de burde elske, bliver et redskab i deres narcissisme. Vi kan kun undervurdere hvor omfattende kanaanæernes narcissisme⁶ var.

8. Er gudsbilledet sammenhængende?

Pentateuken fremstiller primært Gud som kærlig, omsorgsfuld, tålmodig og hellig. Skabelsestanken med mennesket er at ligne Gud. I ægteskabet mellem mand og kvinde lærer man at udvise kærlighed og hengivenhed til hinanden. Videre argumenterede jeg for, at kanaanæernes synd udviklede narcissisme. De perverterede deres relationer til hinanden og overgav sig til begæret. Derfor valgte Gud i sin hellighed at straffe dem, fordi de havde forkastet det gode respektfulde og kærlige liv over for hinanden. Jones argumenterer for, at det forarger os, fordi at vi i vid udstrækning, lever ligesom kanaanæerne. (Jones 2009, 68f) Tilbage er der nogle spørgsmål. Er det nok til at kanaanæerne skulle udryddes? Det kan først forsvares, når narcissismens alvor går op for os. Narcissisme får én til kun at tænke på sig selv. Narcissistiske mennesker gør sig selv og dem omkring sig mere deprimerede, ensomme og gældstyngede. Narcissisme leder ikke til øget selvværd, men søgen efter anerkendelse. (Schelde 2012) Narcissister har svært ved at føle og vise empati, kærlighed, loyalitet og skyld. (Shepperson 1984, 178) Når narcissisten er ligeglad med andre, betyder det, at relationer ikke bliver dybere, end det gavner narcissisten. Til det kan tilføjes, at Gud ønsker vores fulde hengivenhed, hvilket narcissisten ikke er i stand til. Ingen har det godt i et narcissistisk samfund. Den eneste mulighed for et godt samfund for israelitterne var at udrydde al narcissisme. Ligesom med syndfloden er det sikkert, at det bedrøvede Gud at være nødt til at befale udryddelsen. (Williams 2012, 173) Hvad med kvinderne og børnene? Der er intet der tyder på, at kvinderne var uskyldige. Børnene var muligvis uskyldige. Williams påpeger, at det kunne være for israeliternes skyld, at de skulle udryddes. Hvis de voksede op, ville de formentlig hade israelitterne. (Williams 2012, 174) Det virker sandsynligt, at når børnene voksede op, ville de gå i deres forældres fodspor. De ville hade israelitterne for deres indtog. Jeg tror dog, vi bliver nødt til at erkende, hvor omfattende narcissisten påvirker alle omkring sig. En

⁶ For narcissismens konsekvenser se afsnit 8

ikke-narcissist i nærheden af en narcissist, vil blive nødt til at blive narcissist for ikke at blive fuldstændigt udnyttet. Derfor tror jeg kun, at man kunne finde meget få ikke-narcissister i det kanaanæiske samfund.

Når narcissisterne influerer sig selv og dem omkring sig, skulle de udryddes for ikke at påvirke israelitterne. Hvis israelitterne levede nær kanaanæerne, ville de risikere at forfalde til deres synder. Samtidig ville kanaanæernes narcissisme tvinge israelitterne til selv at blive narcissister. Israeliternes love ville narcissisten i rig udstrækning kunne udnytte. Tilbage er et sidste spørgsmål, hvorfor blev kanaanæerne ikke advaret?

9. Blev kanaanæerne advaret?

I afsnit 3.4 konkluderede jeg, at kanaanæerne havde mulighed for at slutte sig til israeliternes pagt. På intet tidspunkt i narrativen fremgår en advarsel mod dem. Copan argumenterer for at igennem historien, har civilisationer kunnet forbedre sig moralsk. Han fortsætter med, at naturlig åbenbaring åbenbarer rigtigt og forkert. Han mener, at hedningerne omkring Israel er blevet advaret. Hebræerbrevsforfatteren kalder kanaanæerne genstridige, de ved hvad der er rigtigt, og går imod det. Rahab erklærer, at kanaanæerne ved, hvad Gud har gjort. (Copan 2011, 162) Copans argumentation er overordnet set god, hans detaljer er derimod mangelfulde. Copans første argument taler mere for, at kanaanæerne måske ville omvende sig, hvis de havde haft mere tid. Paulus argumenterer for, at naturlig åbenbaring fortæller om Gud. (Rom 1,18-21) Lane Craig og andre apologeter argumenterer for Gud med det moralske argument. Det moralske argument påstår, at der objektivt er rigtigt og forkert. Argumentet omhandler, at igennem tiderne findes de samme moralske tendenser i vidt forskellige samfund. Der af følger dog ikke, at alle samfund gennem tiderne har haft indsigt i denne moral.

Rahab er bange for Gud, og tror at Gud er stærkere end kanaanæerne og deres guder. Derfor vælger hun at tilslutte sig israelitterne.⁷ Hvad nu hvis kanaanæerne fik at vide, at hvis de vendte sig bort fra deres levevis, ville de blive skånet. 1. Narcissisme sætter dybere spor i menneskers psyke, end man bare omvender sig fra. 2. Læser vi igennem dommerbogen, er mønstret reformation og tilbagefald. Læser vi om Judæas konger, ser vi samme mønster. Israelitterne havde svært ved at følge Gud. Kanaanæerne, som Gud ikke havde udfriet fra Egypten, ville formentlig have endnu sværere ved det. 3.

⁷ Rahab viser, at hun ikke var narcissistisk ved at anderkende noget andet end sig selv.

Gennem historien er det næsten altid det lille folk, der bliver assimileret i det store. Israel ville formentlig ikke eksistere, hvis Gud ikke havde befalet at udrydde kanaanæerne. 4. Gud sender typisk domsprofeter foran dommen. I Jonas' tilfælde gør det en forskel, Nineve omvender sig, da de bliver konfronteret med Gud og deres synd. Omvendelses kræver, at man hører Guds ord og handler på det. Hvis kanaanæerne blev advaret, ville de høre Guds ord, men ville de handle på det? Kanaanæernes narcissisme anerkender ikke andre end dem selv, derfor tror jeg, at kanaanæerne var forhærdet til at omvende sig. Frygt kunne få dem til at efterleve advarslen, så ville israelitterne og Gud herske over dem som diktatorer. Før eller siden ville kanaanæerne begå oprør, fordi omvendelsen var af frygt. Det er den frygt Rahab beskriver, og den får hivvitterne til at snyde israelitterne.⁸ Den er formentlig kraftig nok til, at kanaanæerne ville opfylde israelitternes krav. Den var derimod ikke kraftig nok til, at kanaanæerne søgte Gud. Hvilket bliver understreget i Jos 11,19: ”Der var ingen by, der sluttede fred med israelitterne, bortset fra hivvitterne...”. Selvom kanaanæerne var bange, frygtede de ikke Gud så meget, at de søgte freden.

Kan man argumentere for, at kanaanæerne faktisk blev advaret? Talmud har en tradition, hvor Josva præsenterer tre valg for kanaanæerne: forlad landet, underlæg jer, eller læg jer i krig. Ifølge denne tradition vælger hivvitterne at respondere på advarslen. (Krygier 2005, 4) Det gør traditionen utroværdig, at den går imod den bibelske beretning om hivvitterne. Israelitterne kom til Kanaans land med sejren over egypterne i frisk erindring. De forsøgte at indtage landet der, (Lev 14) så kanaanæerne må have vidst, at det kunne ske igen. Sandsynligvis har kanaanæerne udspioneret israelitterne, derved kan de have opdaget den israelitiske lov. I det mindste ville de opdage, at israelitterne havde intentioner om at indtage landet. Uanset hvad fik kanaanæerne en advarsel, som gav dem mulighed for, at undersøge den gud israelitterne tilbad. Kanaanæernes narcissisme blev deres undergang, da de nægtede at anderkende noget uden for dem selv.

Vi kan konstatere, at Copan finder kanaanæerne advaret. Særligt gennem naturlig åbenbaring og frygten for Gud. Jeg vil derimod argumentere for, at hvis kanaanæerne omvendte sig, tyder historien på, at deres gamle mønstre ville komme frem igen. Væsentligst tror jeg, at kanaanæerne var så narcissistiske og forhærdede, at de ikke kunne omvende sig ærligt til Gud. Blev kanaanæerne presset til omvendelse, ville det resultere i, at israelitterne og Gud ville blive diktatorer over landet. Dermed

⁸ Hivvitterne anderkender ikke noget uden for dem selv. Deres narcissisme kommer til udtryk, ved at de udnytter Josvas tillid.

ville kanaanæernes livsstil ikke blive ødelagt, og israelitterne ville kæmpe med kanaanæerne igen senere.

10. Vurdering og konklusion

Jeg konstaterede eksegetisk, at israelitterne skulle tage landet i besiddelse. Alle, der ikke flygtede, skulle de udrydde, medmindre de sluttede sig til Guds pagt med Israel. Mine eksegetiske konklusioner finder jeg både velargumenterede og troværdige. Jeg var interesseret i, at min argumentation ikke blev ugyldig på grund af en anden eksegetisk forståelse. Kildekritikken har jeg fra starten valgt ikke at arbejde med, den ville give andre problemstillinger. Hvis Deuteronomium er skrevet i en anden tid, vil problemet nærmere være, hvilken propaganda er tiltænkt narrativen om udryddelsen af kanaanæerne.

Videre konkluderede jeg, at Bibelens beskrivelse af kanaanæernes synd stemte overens med virkeligheden. Der er dele af Bibelens anklager, som ikke kommer tydeligt til udtryk i mytologien. Jeg konstaterede, at seksuel løssluppenhed både med mennesker og dyr, samt børneofringer var en del af deres mytologi. Den livsførelse, argumenterede jeg for, leder til narcissisme. Den synd jeg tilskriver kanaanæerne, finder jeg både troværdig og sandsynlig.

Jeg konstaterede, at Gud er kærlig, omsorgsfuld og sen til vrede i Pentateuken. Det styrker argumentationen, at forfatteren til Pentateuken forstår Gud som kærlig, omsorgsfuld og sen til vrede. Problemet kan derfor ikke løses ved at konkludere, at Pentateuken har misforstået Gud. Videre konstaterede jeg, at Gud også er hellig. Hans hellighed betyder, at han forpligter sig på sine løfter og retfærdighed. Guds forpligtelse kommer særligt til udtryk i hans ønske om at være sammen med mennesker.

Mennesket er skabt i Guds billede som mand og kvinde til at ligne Gud psykisk og spirituelt, og de skal være Guds manifestation i verden. I denne relation lærer mennesket kærlighed og hengivenhed. Gud skabte sex i ægteskabet som et redskab og klimaks for kærligheden og hengivenheden. Hver gang man har et nyt seksuelt forhold, hengiver man sig lidt mindre. Til sidst er der kun begær i seksuel omgang, hvilket vil lede til narcissisme.

Kanaanæernes narcissisme gjorde dem ligeglade med de svage i samfundet. De ødelagde livet for dem selv og alle omkring dem.

I kanaanæernes tilfælde vil jeg konkludere, at Guds kærlighed er nært forbundet med befalingen. Vrede og hellighed er ikke modsætninger til kærlighed. Vrede kommer fx, når nogen man elsker,

bliver mishandlet. Kanaanæerne mishandlede hinanden, derfor blev Gud vred på dem. De ødelagde det liv, Gud havde tiltænkt dem. Israelitterne skulle ikke lære af dem, og ikke blive tvunget ud i narcissisme for at overleve. Derfor skulle kanaanæerne udryddes, ellers ville deres narcissisme influere det israelitiske samfund.

Er det nok til at en kærlig, omsorgsfuld og hellig Gud, som er sen til vrede, befaler udryddelsen af kanaanæerne? Jeg tror, at der er mange ligheder mellem vores samfund og det kanaanæiske samfund. Vi vil derfor have svært ved at se omfanget og konsekvenserne af synden. Det springende punkt er, om man accepterer, at kanaanæerne ødelagde livet. Afviser man, at kanaanæerne ødelagde det gode liv, er det ikke retfærdigt. Så skal løsninger findes i frelseshistorien, i Israels udvælgelse og i nødvendigheden af at have et land til at leve det gode liv i. Anerkender man, at kanaanæerne ødelagde det gode liv samt argumentationen for, at kanaanæerne var forhærdede, er der sammenhæng i gudsbilledet.

Man kan altid diskutere og vurdere, om der var en bedre vej. Men med ovenstående argumentation vil jeg mene: ”Den Gud, som befalede Israel at udrydde kanaanæerne, er kærlig, omsorgsfuld, sen til vrede og hellig.”

Tilbage står kun spørgsmålet: ”Kan udryddelse af et folkeslag ske igen?”. Dette spørgsmål kræver i sig selv en omfattende undersøgelse og diskussion, som falder uden for denne opgave. Jeg vil være yderst forsigtig med at slutte fra et eksempel til det generelle. Derfor kan denne opgave og argumentation kun bruges i kanaanæernes specielle tilfælde.

11. Abstract

Can the commandment God gives the Israelites to destroy the Canaanites be because of his love and care? I began my paper by determining the background for the command and made an exegesis of the verses. I found that the primary command for the Israelites was to possess the land, secondary should they destroy the Canaanites. I argued that herem apply for both men, women and children, and it cannot simply be due to hyperbolic language. Furthermore, I concluded that the Canaanites mythology encourages sexual unrestraint, and to sacrifice your own kids, both things would lead to narcissism. I argued that the Canaanites sin was narcissism, Christian ethic can accuse the Canaanites for a lot more, but due to the apologetic focus this paper has, I stuck to the narcissism. I therefore argued that narcissism caused every Canaanite to live a bad life and to harm each other. Therefore

Gods love would be to anger because of all the innocent people the Canaanites harmed and influenced to be narcissistic. That in itself is enough to justify the commandment, but if the Israelites immigrated in the country, the narcissism would influence the Israelites as well. Therefore the narcissism should disappear in order for the Israelites to live a good life. My final argument was that the Canaanites were too hardened to turn from their life. If the Israelites forced the Canaanites to turn, would the Israelites and God be dictators, and eventually the Canaanites would rebel against them, therefore the only option a loving God had, was to destroy any Canaanite that didn't flee or asked to come under the covenant with God.

12. Bibliografi

- Baker, T. Desmond Alexander and David W. 2003. *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch: A Compendium of Contemporary Biblical Scholarship*. Edited by T. Desmond Alexander and David W. Baker. Downers Grove, Ill: IVP.
- Brown, Francis, S. R. Driver, and Charles A. Briggs. 2015. *Brown-Driver-Briggs Abridged Hebrew Lexicon*. Vol. 1907. Claredon Press. Accessed May 6. <http://www.accordancebible.com/store/details/?&pid=BDB>.
- Copan, Paul. 2011. *Is God a Moral Monster?: Making Sense Of The Old Testament God*. Grand Rapids, Mich: Baker Books.
- Cundall, Arthur E., and Leon Morris. 2008. *Judges and Ruth*. Tyndale Commentary. Illionis: Inter-Varsity Press.
- Falby, Sara, Pernille Matthiesen, Gry Laage-Petersen, Joachim Ohrt Fehler, and Siri Seidelin. 2015. "Sigmund Freud Om Narcissisme Og Skizofreni." *Teorier.dk*. May 24. <http://www.teorier.dk/tekster/sigmund-freud-narcissisme-skizofreni.php>.
- Farrow, Douglas, Jonathan Rauch, Paige Hochschild, Russell D. Moore, Sherman A. Jackson, Amy Wax, Paul J. Griffiths, David Blankenhorn, Eve Tushnet, and Thomas Joseph White. 2012. "Thirteen Theses on Marriage: Nine Scholars and Writers Respond to Douglas Farrow's Pointed Propositions about Sex, Gender, and Marriage." *First Things*, no. 226 (October): 23–31.
- Gentry, Peter John. 2013. "The Meaning of 'Holy' in the Old Testament." *Bibliotheca Sacra* 170 (680): 400–417.
- Harrison, R.K. 1980. *Leviticus*. Tyndale Commentary 3. Illionis: Inter-Varsity Press. <http://www.ivp-books.com/9781844749270>.
- Henry, Matthew. 2009. *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Hendrickson Publishers.
- Hess, Richard. 2008. "War in the Hebrew Bible." *War in the Bible and Terrorism in the Twenty-First Century*.
- Hillers, Delbert R. 1985. "Analyzing the Abominable: Our Understanding of Canaanite Religion." *The Jewish Quarterly Review*, New Series, 75 (3): 253–69. doi:10.2307/1454075.

- Hoffman, Yair. 1999. "The Deuteronomistic Concept of the Herem." *Zeitschrift Für Die Alttestamentliche Wissenschaft* 111 (2): 196–210.
- Jones, Clay. 2009. "We Don't Hate Sin so We Don't Understand What Happened to the Canaanites: An Addendum to 'Divine Genocide' Arguments." *Philosophia Christi* 11 (1): 53–72.
- Kidner, Derek. 2008. *Genesis an Introduction and Commentary*. Tyndale Commentary 1. Illionis: Inter-Varsity Press.
- Krygier, Rivon. 2005. "Did God Command the Extermination of the Canaanites? The Rabbis' Encounter with Genocide." *Conservative Judaism* 57 (2): 78–94.
- Lilley, J P U. 1993. "Understanding the Herem." *Tyndale Bulletin* 44 (1): 169–77.
- Reiss, Moshe. 2011. "Adam: Created in the Image and Likeness of God." *Jewish Bible Quarterly* 39 (3): 181–86.
- Ross, Allen P. 1980. "The Curse of Canaan : Studies in the Book of Genesis, Pt 1." *Bibliotheca Sacra* 137 (547): 223–40.
- Schelde, Nanna. 2012. "Narcissisme er blevet en folkesygdom." Text. *Etik.dk*. November 30. <http://www.etik.dk/hverdagsetik/narcissisme-er-blevet-en-folkesygdom>.
- Shepperson, Vance L. 1984. "Jacob's Journey : From Narcissism toward Wholeness." *Journal of Psychology & Theology* 12 (3): 178–87.
- Williams, Stephen N. 2012. "Could God Have Commanded the Slaughter of the Canaanites?" *Tyndale Bulletin* 63 (2): 161–78.
- Wiseman, Donald J. 2008. *Deuteronomy An Introduction and Commentary*. Tyndale Commentary 5. Illionis: Inter-Varsity Press.

13. Pensum

- Copan, Paul. 2011. *Is God a Moral Monster?: Making Sense Of The Old Testament God*. Grand Rapids, Mich: Baker Books. 11-23 + 158-206
- Cundall, Arthur E., and Leon Morris. 2008. *Judges and Ruth*. Tyndale Commentary. Illionis: Inter-Varsity Press.
- Farrow, Douglas, Jonathan Rauch, Paige Hochschild, Russell D. Moore, Sherman A. Jackson, Amy Wax, Paul J. Griffiths, David Blankenhorn, Eve Tushnet, and Thomas Joseph White. 2012. "Thirteen Theses on Marriage: Nine Scholars and Writers Respond to Douglas Farrow's Pointed Propositions about Sex, Gender, and Marriage." *First Things*, no. 226 (October): 23–31.
- Flannagan, Matthew. 2015a. "God and the Genocide of the Canaanites Part II: Ancient Near Eastern Conquest Accounts." *MandM*. Accessed April 27. <http://www.mandm.org.nz/2011/01/god-and-the-genocide-of-the-canaanites-part-ii-ancient-near-eastern-conquest-accounts.html>.
- . 2015b. "God and the Genocide of the Canaanites Part III: Two Implications of the Hagiographic Hyperbolic Account." *MandM*. Accessed April 27.

<http://www.mandm.org.nz/2011/01/god-and-the-genocide-of-the-canaanites-part-iii-two-implications-of-the-hagiographic-hyperbolic-account.html>.

- . 2015c. “God and the Genocide of the Canaanites Part I: Wolterstorff’s Argument for the Hagiographic Hyperbolic Interpretation.” *MandM*. Accessed April 27. <http://www.mandm.org.nz/2011/01/god-and-the-genocide-of-the-canaanites-i-wolterstorff%E2%80%99s-argument-for-the-hagiographic-hyperbolic-interpretation.html>.
- Gentry, Peter John. 2013. “The Meaning of ‘Holy’ in the Old Testament.” *Bibliotheca Sacra* 170 (680): 400–417.
- Hess, Richard. 2008. “War in the Hebrew Bible.” *War in the Bible and Terrorism in the Twenty-First Century*.
- Hillers, Delbert R. 1985. “Analyzing the Abominable: Our Understanding of Canaanite Religion.” *The Jewish Quarterly Review*, New Series, 75 (3): 253–69. doi:10.2307/1454075.
- Hoffman, Yair. 1999. “The Deuteronomistic Concept of the Herem.” *Zeitschrift Für Die Alttestamentliche Wissenschaft* 111 (2): 196–210.
- Jones, Clay. 2009. “We Don’t Hate Sin so We Don’t Understand What Happened to the Canaanites: An Addendum to ‘Divine Genocide’ Arguments.” *Philosophia Christi* 11 (1): 53–72.
- Krygier, Rivon. 2005. “Did God Command the Extermination of the Canaanites? The Rabbis’ Encounter with Genocide.” *Conservative Judaism* 57 (2): 78–94.
- Lilley, J P U. 1993. “Understanding the Herem.” *Tyndale Bulletin* 44 (1): 169–77.
- Reiss, Moshe. 2011. “Adam: Created in the Image and Likeness of God.” *Jewish Bible Quarterly* 39 (3): 181–86.
- Ross, Allen P. 1980. “The Curse of Canaan : Studies in the Book of Genesis, Pt 1.” *Bibliotheca Sacra* 137 (547): 223–40.
- Shade, Jeffrey. 2005. “Euthyphro’s Dilemma and Divine Herem: An Exploration of Biblical Genocide.” *Journal of Theta Alpha Kappa* 29 (2): 40–53.
- Shepperson, Vance L. 1984. “Jacob’s Journey : From Narcissism toward Wholeness.” *Journal of Psychology & Theology* 12 (3): 178–87.
- Stark, Thom. 2011. *Is God a Moral Compromiser*. 2. Edition. 209-339 http://thomstark.net/copan/stark_copan-review.pdf.
- Williams, Stephen N. 2012. “Could God Have Commanded the Slaughter of the Canaanites?” *Tyndale Bulletin* 63 (2): 161–78.